

The University of Kabianga Newsletter

ISO 9001:2015

Certified Institution

ISSUE NO.5

Quarterly Publication from the Office of the Vice-Chancellor

JUNE, 2021

University of Kabianga holds its first Virtual Graduation Ceremony.

Graduation Ceremony Pictorial, 24th March, 2021

Procession Ceremony led by student leaders headed to graduation square/ **Photo Emmanuel Rotich**

From left Amb. Simon Nabukwesi PS University Education ,Center Mr. Mayaka Member of Council and to the right Prof Wilson Kipngeno UoK VC, -During UoK 8th Graduation Ceremony. / **Photo Emmanuel Rotich**

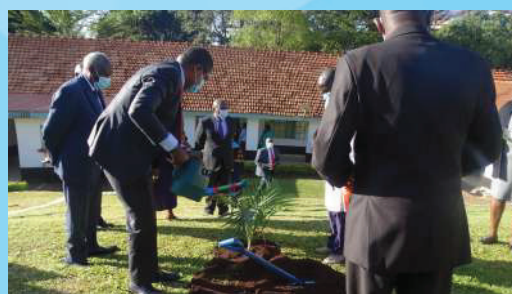
Some of the UoK Council Members during the 8th Graduation Ceremony / **Photo Emmanuel Rotich**

Amb. Simon Nabukwesi PS University Education, during his address at UoK 8th Graduation Ceremony / **Photo Emmanuel Rotich**

Prof. Wilson Kipngeno-VC, introduces members of staff to PS. Amb. Simon Nabukwesi/ **Photo Emmanuel Rotich**

University Education PS. Amb. Simon Nabukwesi, plants a tree during UoK 8th Graduation ceremony. **Photo Emmanuel Rotich**

Highlights

Joining University during the Pandemic

Editorial

Season with reasons

Kugeuza dira ya toponimi ya Swahili

Kugeuza djira ya toponimi ya 'Swahili'

Kati ya sahil (ya Ki-Arabu), swahili (ya KiSwahili Sanifu), suaheli (Krapf, 1840), sawahili (Khalid, 1977; Hijazy & Mzenga, 1977), siwahili (Attas, 2018), na ziwahili (ufafanuzi wa mitaani Mambasa) tushike ipi nriyo toponimi (majina ya mahali kionomastiki) ya mwafaka kuhusu mahali watu wanaoishi katika upwa wa Mashariki ya Afrika kutoka Somalia hadji Msumbiji? Makala haya mafupi yatajaribu kugeuza djira ya maelezo kuhusu nyusuli za toponimi ya 'swahili' kutoka kulekezwa baharini hadji kulekezwa barani nrani.

Mengi ya yanayoelezwa kuhusu usuli wa WaSwahili, miji na lugha yao, ni kwamba wametokana na kwingiliyana kwao na Waarabu bali kuna wanaosema hii lugha ni utanzu mmoja wa lugha ya Ki-Arabu. Kazi nyingi za kiantropolojiya kuhusu WaSwahili zawaonesha kuwa watu wanaojishughulisha zaidi na bahari ya Hindi, kwa uvuvi au biyashara (kwa mfano, Middleton (1992)). Hoja hii nriyo inayosababisha wataalamu wengi au pengine wote kusema kuwa 'swahili' ni neno la Ki-Arabu lenye maana ya 'pwa ya bahari' na piya laweza kumaanisha watu wanaoishi katika ufuwo huu wa Afrika Mashariki (Chiraghdin na Mnyampala, 1977).

Maoni ya Pawlowicz (2012) kwamba thwangaliye nrani ya Afrika badala ya kulekeya baharini kuwanasibisha WaSwahili yanatokana na utafiti wake Mikindani, Kusini mwa Tanzania ambao unashahadiya kuwa thimbo nyingi za huko zaonesha ni mji uliyotangamana

zaidi na bara kuliko pwani. Maoni haya yanatiliya nguvu kazi ya Nurse na Spear (1985) inayoshadjiya kuwa ushahidi wa vifaa na magaye yaliyotafitiwa katika miji ya pwani ya Afrika yakilinganishwa na data ya kilugha yanaonesha kuwa WaSwahili asili zao ni watu wa Afrika nrani waliyohama hadji kufikiya mwambao wa pwani ya Afrika Mashariki.

Kulingana na kazi za Nurse na Spear (khj.) na *Mapisi ya WaSwahili* ya Marehemu Ahmad Nabhany (2011) zinaonesha kuwa WaSwahili ni watu wanaozungumza Ki-Bantu wanaotokea katika kunri kubwa la wasemaji wajulikanao Niger-Congo ambalo asili yake ni Afrika Magharibi. Wazo hili la Niger-Congo na lile la Pawlowicz (khj.) la kwangaliya usuli wa WaSwahili nrani bara linatufanya tuchukuwe msimamo mpya kuhusu toponimi ya 'swahili' kwamba inatokana na bara kuliko inavoaminika hivi sasa katika mawanda ya mapisi na anthropolojiya ya WaSwahili.

Mosi, katika makala ya Suleiman (2017) kwenye jarida la *The Conversation* anaeleza kwamba 'sahel' (piya hutamkwa 'sahil') ni eneo liko kusini mwa Jangwa la Sahara linalojumuisha nchi kwanziya Senegal, Mauritania, Mali, Burkina Faso, Niger, Nigeria, Chad, Sudan, mpaka Eritrea. Anaongeza kuwa eneo hili la 'sahel' kiotamaduni na kihistoriya ni mwambao baina ya Mashariki ya Kati na nchi za kusini mwa Sahara. Pili, Jacques (1837), akinukuliwa katika wikipedia, anasema kuwa 'sahil' kwa maana ya 'ufuwo' ni kiotamathali wa lugha na katika Kamusi ya Al Mawrid (1995) kwa Ki-Arabu cha Kikale ina maana ya 'ardhi tambarare'

maelezo yanayoafiki ufafanuzi wa Schoff (1912) akinukuliwa na Hinnebusch (1996:92) kwamba hii miji ya Uswahilini ni 'nyangwa k'havu za pwani kusini mwa Mtikati'. Tuṭaona kuwa neno 'jangwa' haliyepukiki katika ufafanuzi wa neno 'swahili'. Haṭa 'nyangwa' kwa Ki-Swahili ina maana ya 'ardhi ṭambarare ilopakana na bahari'. Kwa hivo, kauli za Nurse na Spear na Nabhany kuhusu Niger-Congo ni sahihi kuwa WaBantu asili yao ni Afrika Magharibi na neno walilotumiya kujitambulisha nako ni 'swahili'.

Pengine mṭafiti aweza kuuliza neno lililosemwa ni 'sahel/sahil' na wala si 'swahili'. Haya yanapatikana katika lugha ya Ki-Swahili kwa kudonrosha au kwengeza sauti katika maneno, kwa mfano, katika neno hili pameengezwa /w/. Katika lahaja za Ki-Swahili /s/ na /sw/ huweza kupatikana katika neno na isibadilishe maana ya neno hilo. Kwa mfano, maneno /swi/ Ki-Vanga huṭamkwa /isi/ katika lahaja za Kaskazini – Mambasa mpaka Kiunga – kwa maana ya 'samaki'. Piya wako Wamviṭa wanaosema /swiswi/ kurejeleza /sisi/ (us, Kiingereza) katika KiSwahili Sanifu. Haṭa maṭamshi ya sāhil ['sa:ḥil] 'ufuwo wa bahari' na sahl 'ardhi ṭambarare' inaṭafautiyanana; ya pili yafanana zaidi na 'swahili' ya KiSwahili Sanifu. Hivo basi, kwa kuita miji yao 'swahili' (au, kisisi, 'sahili') ni kushahadiya kwamba waṭoka bara katika nchi k'havu za jangwani.

Kwa ufupi, makala yetu yameonesha maṭamko ṭafauti ṭafauti ya neno 'swahili' kurejeleza miji iliyopakana na upwa wa Afrika Mashariki. Tumerejeleza mawazo ya

waṭaalamu wa Anthropolojiya na Chimbo kuhusu unasibishaji wao wa neno hili na uṭamaduni wa WaSwahili kulekeya baharini, haswa ya Hindi. Walakini, kuṭokana na ushahidi wa Kimachimbo na magaye ya miji ya WaSwahili na ushahidi wa lugha ya Ki-Swahili na Ki-Bantu, kwa upana, tumetowa wazo jipya kuhusu neno hilo 'swahili'. Usuli wa toponimi yake yaonesha neno hilo lafaa liyelekezwe Afrika barani kuliko kulekezwa baharini kwa sababu usuli wa neno hilo ni 'sahili' inayomaanisha ardhi k'havu kusini mwa Sahara. Thwaamini kwa kutumiya ṭaaluma hii ya toponimi kwangaziya nyusuli za majina ya miji iliyomo katika eneo hili thwaweza kupata ushahidi zaidi kuhusu geuko la djiira yetu kuṭoka baharini hadi barani.

Dkt. Mohamed Karama,
**Idara ya Isimu Lugha na
Mawasiliano**

